२३५६

इ. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ धुळें.

—: हस्त लिखित ग्रंथ संग्रह :—

ग्रंथ क्रमांक ४३४।७ २०४ (४६०)

ग्रंथ नाम ज्ञानेश्वरी

विषय म०वेदांत

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(1)

श्रीगणेशाय नमः॥ जयजय सिध्धे। उदारे प्रसिध्धे॥
अनवरत आनंदे। वर्षतिये॥१॥ विषयव्याळें मिठी
दिधलियां उटेणा ताठि॥ तुझेनि वो श्रीगुरु द्रिष्टी
होय माये॥२॥ तरि तापकवणातें पोळि॥ कैसेनि
वो शोकु जाळी॥ जरि प्रसादरसकल्लोळीं। पुरवि
सितुं॥३॥ योगसुखाचे सोहळे॥ सेवकां तुझेनि
स्नेहाळें॥ सोहं सिध्धी चे लळे। पाळिसितुं॥४॥ आ
धारशक्तीचा अंकिं॥ वाढविसी कवतिकीं॥ हृद
याकाशपालकिं॥ हालविसि॥५॥ प्रत्यक्‌ज्योति
चीवोवाळणि॥ करिसिं मनपवनाचीं खेळणि

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(२)

ज्ञाने
अ०
१२

सोहंसिधीचीबाळेलेणिं ॥ तेवविसितुं ॥६॥ सत्तरावियेचें
स्तनदेसी ॥ अनुहातांचाहल्लरु गासी ॥ समाधिबोधेंनिस
विसि ॥ बुझाविसी मातें ॥७॥ म्हणोनि साधकांतुं माउलि
१ पिकेतुसारस्वततुजापाउलि ॥ याकारणें साउलि ॥ नसंडिं
तुझी ॥८॥ अहासद्गुरुचियेदृष्टि ॥ तुझें कारुण्यजयातें
अधिष्ठी ॥ तोसकळा विद्यांचियासृष्टि ॥ धात्राहोये ॥९॥ म्ह
णोनि अंबे श्रीमंते ॥ निजजनकल्पलते ॥ आज्ञापिंवों १
मातें ॥ निरोपणिं ॥१०॥ नवरसाभरविंसागर ॥ करविंउचि
तरत्नांचा आगर ॥ भावार्थाचेगिरिवर ॥ निपजविंमा
यें ॥११॥ साहित्यसोनयाचियाखाणिं ॥ उघडीदेसिये
चाक्षोणिं ॥ विवेकवल्लीचीलावणि ॥ होंदेयींसैंघ ॥१२॥

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(2A)

संवाद फळें निधानें ॥ प्रमेयांचिं उद्यानें ॥ आदिं मेदोंग
हनें ॥ निरंतर ॥ १३ ॥ पाखांडाचें दरकुटें ॥ मोडविं विवाद
अव्हांटे ॥ कुतर्कांचिं दुष्टें ॥ सावजें पेडिं ॥ १४ ॥ श्रीहरल्ह
गुर्णिं मातें ॥ सर्वत्र करिं गोसरितें ॥ राणिवे बैस विश्रांत
यांतें ॥ श्रवणाचिये ॥ १५ ॥ मृदु डाढिये चानमरिं ॥ अत्मवि
घेन्चा स्कु काळ करिं ॥ द्वुणंदरपांस करवखिवरिं ॥ हा उदैई
स्वयंभ ॥ १६ ॥ तुंभा पु[illegible] निस्नेह पालवें ॥ मातें पांघु
रविं वोसदैवें ॥ तरि श्रा तांचिहें वोष्माघवें ॥ निर्मिन
मि ॥ १७ ॥ इये विनवणिये सारिं ॥ अवलोकिंजा मां
दृष्टी ॥ ८ म्हणगी नाथें सिंउ ठिं ॥ न बोलें बहु ॥ १९ ॥

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

तेथ जी महाप्रसादु ॥ म्हणोनि सांगावया जाला आ
ज्ञाने० नंदु ॥ आता निरोपीन प्रबंधु ॥ अवधान दिजे ॥१९॥ श्लो०॥
२ अर्जुन उवाच ॥ एवं सततयुक्ता ये भक्तास्त्वां पर्युपा
(3) सते ॥ येचाप्यक्षरमव्यक्तं तेषां के योगवित्तमाः ॥१॥ टि०॥
तरि सकळ वीराधिराजु ॥ जो सोमवंशीं विजयध्व
जु ॥ तो बोलता जाला आत्मजु ॥ पंडुनृपाचा ॥२०॥ कृ॥
ष्मातें म्हणे अवधारिलें ॥ जें आपण विश्वरूप दावि अ०
लें ॥ तवं नवल म्हणे बिहालें ॥ चित्त माझें ॥२१॥ आ १२
णिं मज कृष्णमूर्तिचि सवे ॥ म्हणौनि सोयधरि
ली जिवें ॥ तवं ना म्हणौनि निदिवें ॥ वारिलें मज ॥२२॥

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(3A)

तरि व्यक्त आणि अव्यक्त ॥ हें तूंचि येक निभ्रांत ॥
भक्ति पाविजे व्यक्त । अव्यक्त योगें ॥ २३ ॥ यया दों
हिंचि वाटा ॥ तुतें टाकावया वेकुंठा ॥ व्यक्त अ
व्यक्ताचा दारवटा ॥ रिगिजे जे ॥ २४ ॥ जे वानि
यतुका ॥ तेंचि गुळि वाढिये का ॥ अणा नियेक
देशिया आणिं व्यापका ॥ येकु पाडु नदेखे ॥ २५ ॥
अम्रताचा सागरिं ॥ जे लाभे स्वार्थाची थोरि ॥
तेचि अम्रतलहरिं ॥ घेतलिया चुळीं ॥ २६ ॥ हे कि
रिजीं मासा चित्तिं ॥ अति प्रतीति ॥ परि पुसे पोया

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai.

(५)

गपांतिं ॥ ययाचि छागिं ॥ २७ ॥ जें देवा तुह्मिं नावे
क ॥ श्रंगिकारिलें व्यापकु ॥ तें साचु ब्रिकवलिक
३ जी पावया ॥ २८ ॥ तरि तु न लागि कर्म ॥ तुजया
चें परम ॥ भक्ति समनो धर्म ॥ विकुनि घातले ॥
२९ ॥ इत्यादि सर्व परि जे भक्त तें हरि ॥ बांधो
नियां जिव्हारिं उपाति ति ॥ ३० ॥ आणि प्रण
वी पेलिकडे ॥ जे वैखरिसिं वाचा बुडे ॥ काइस ३
या हि सांगडे नव्हे जे वुस्क ॥ ३१ ॥ तें अक्षर जें अ
व्यक्त ॥ आणि निर्दोष दोषर हित ॥ सोहं भावेंउ

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(5A)

पासित॥ज्ञानियेजे॥३२॥तयात्र्याणिभक्तां
येरयेरामाजिअनंत्या॥कवल्यगेगुलत्वता॥जाणि
तलासांघे॥३३॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ मय्यावेश्य
मनोयेमां नित्ययुक्तादुपासते॥ श्रधयापरयोपे
तास्तेमेयुक्तत्तमामत:॥२॥ येयाकिरिटीचीयाबो
ला तोजगद्बंधतो पडा॥गणप्रस्नभला॥ज्यापा
सिकरुं॥३४॥तरिअस्ता गिरीचाउपकंठी॥रि
गालयारविबिंबापाठिं॥रश्मीजेविकिरिटी॥सं
चरतिगा॥३५॥तैसेंसर्वइंद्रियोसहित॥ जो॥ ॥

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai - Joint project

(5)

ज्ञा० मजमाजिसुनिश्चितु ॥ रात्रिदिवस न ह्मणतु ॥ ३ अ०
पासिति ॥ ३६ ॥ परियाकिळिया हिं सागरु ॥ जैसा
४ मागिळ यावा अनिवारु ॥ तियेगंगेचिया एसा १२
पडिभारु ॥ प्रेमभावाचा ॥ ३७ ॥ जैसा वर्षाकाळिं
सविता ॥ चेंदलें गमे पंडुसुता ॥ तैसे दुणवरी भज ४
तां ॥ श्रद्धा दिसे ॥ ३८ ॥ ऐयापरि जे भक्त ॥ आपण
पयां मज देत ॥ ते मी योगयुक्त ॥ परम मानिं ॥ ३९ ॥
श्लो० ॥ येत्वक्षरमनिर्देश्यमव्यक्तं पर्युपासते ॥ स
र्वत्रगमचिंत्यंच कूटस्थमचलं ध्रुवं ॥ ३ ॥ टी०

Rajwade Samshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai

(5A)

येरते हि पांडवा ॥ आरूढ होउनि सोहं भावा ॥ झोंब
ति निरवयवा ॥ अक्षरासि ॥ ४० ॥ जेथ मनाची न
खीन ह्मेग ॥ तेथ बुधीचि दिठी न रिघे ॥ तें इंद्रियां
कीर जोगें ॥ होइल काई ॥ ४१ ॥ जे ध्यानासि कुवाडें ॥
भणौनि येके ठाइं न संपडे ॥ ते व्यक्तिसि माजी
वडे ॥ काणाही जोगें नव्हे ॥ ४२ ॥ जयासर्वत्र सर्व
पणें ॥ सर्वकाळिं आसणें ॥ जें पावोनि चिंतवणें ॥
हिं पुटि जाल्हें ॥ ४३ ॥ जे होय ना नोहे ॥ जे नाहिं ना
आहे ॥ ह्मणौनि यां जयाउपाये ॥ उमति चिना ॥ ४४ ॥

(6)

जेंचळेनाढळे ॥ तेंसरेनामैळे ॥ तेंआपुलेनिबळें ॥ आं
गविलेजेहिं ॥ ४५ ॥ श्लो० ॥ सन्नियम्येंद्रियग्रामंस
५ र्वत्रसमबुध्धयः ॥ तेप्राप्नुवंतिमामेवसर्वभूतहिते
रताः ॥ ४ ॥ टी० ॥ वैराग्यमहापावकें ॥ जिहिंजाळु ५
निविषयांचिंकटकें ॥ आधपिलींपतकें ॥ इंद्रि
येकेलिं ॥ ४६ ॥ मगसंयमाचिधाटी ॥ सूनिमुरडि
लींआफ्राटीं ॥ मगकोंडिलींकपाटीं ॥ हृदयाचि ॥ ४७ ॥
अपानाक्रियाकवाडीं ॥ लाउनिआसनमुद्रारु
हाडा ॥ मगमूळबंधाचाहुडा ॥ पन्नासिला ॥ ४८ ॥

(6A)

आरोचक्रमळोतें तोडिलें ॥ धैर्याचें कडे झाडिलें ॥
निद्रेचें शोधिलें ॥ काळवरें ॥ ४९ ॥ मग वज्राग्नी
चा ज्वाळीं ॥ करूनि अपान धातुचि होळि ॥ त्या
मोहाचा सिसाळीं ॥ [illegible] दीं यंत्रें ॥ ५० ॥ मग कुंड
ळिनीचा टेंभा ॥ आधारिं केला उभा ॥ तियाचे
उजविली प्रभा ॥ निमिथावरि ॥ ५१ ॥ नवद्वारांचा
चोचकिं ॥ बाणूनि संपचा अडचकिं ॥ उघुडली
खिडकि ॥ ककारांतिचि ॥ ५२ ॥ प्राणशक्तिचा
मुंडे ॥ प्रहरूनि संकल्पाचे मेंढे ॥ मनोमहिषाचे

"Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(७)

ज्ञाने० निमुंडें ॥ बळिदी धाली ॥ ५३ ॥ तेथ चंद्र सूर्याची बुझा
वणि ॥ करूनि अनुहातां चिसुडावणि ॥ सत्राविये चें पाणि ॥ जिती लें वेगां ॥ ५४ ॥ मग मध्यमा मध्य विवरें ॥ तेणे कारी वेदावेरें ॥ मग टाळि कें चवरें ॥ ब्रह्मरंध्राची ॥ ५५ ॥ वरि मकाराचें तसे पान ॥ तें सांडुनि यांग्रहन ॥ कारवे सुनियां गुगान ॥ भरलें ब्रह्मिं ॥ ५६ ॥ ऐसे निजे समबुधी ॥ गिळ्यावया सोहंसिधी ॥ आंग वीत निरवधि ॥ योगदुर्गी ॥ ५७ ॥ आपलिया सांटोवाटी ॥ घेतशुन्य उठाउठि ॥ तेहि मातें चि किरीटी ॥ पा

अ० १२

६ ६

(7A)

वतीगा॥५८॥ श्लो०॥ क्लेशोधिकतरस्तेषामव्यक्ता
सक्तचेतसां॥ अव्यक्ता हि गतिर्दुःखं देहवद्भिर
वाप्यते॥५॥ टी०॥ वांचूनि योगबळें॥ आधीककां
हीं निमिकेले॥ ऐसेनि [illegible]कें॥ क्लेशचि तया॥५९॥ जि
हिं सकळ भूतांचा हितीं॥ निरालंबिं अव्यक्ति॥ पस
रलियां मति॥ भक्तिविणें॥६०॥ तयामहिंद्रादिप
दें॥ करिती वाट बधें॥ ऋधी सिधी चिंद्वंद्वें॥ पडो
नि ठाति॥६१॥ कामक्रोधाचे विलगं॥ उगवति अ
नेगं॥ आणि शुन्यासि आगों॥ झुसावें किं॥६२॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

ताहणेंताहणस्त्रि प्यावि॥ भूकेनें भुकेचि खावि॥ अ
होरात्री वाहविं॥ मवावावारा॥६३॥ उनें दयाचें पठ
णं॥ निरोधाचें वोल्हावणें॥ झाडासिं साजणें॥ चा
लावें किंगा॥६४॥ सित्तची वेढावें॥ उष्मचि पांघुरा
वें॥ दृष्टिच्या राह्यावे॥ घरा आंतु॥६५॥ किं बहु नापा
डवा॥ हा अग्निप्रवेशु नित्य नवा॥ भातरि वीपाक
रावा॥ तो हा या गु॥६६॥ कां स्वामिचें काज॥ नां बापे
सिं केलें व्याज॥ कांचें सिंमे जुंस्तासदां अथि॥६७॥
ऐसें म्हत्यक होउ नितिरव॥ पैर्वतु गिळितां मुख्व॥ जेरि

"Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(8A)

घोंटेकुडतविखें ॥ नफोटकाहिं ॥ ६८ ॥ म्हणोनियोगा
चयावाटा ॥ जेनिघालेगासकुंमटा ॥ तयासदुःखाचा
सलवांटा ॥ भागासिआल्या ॥ ६९ ॥ पाहेपांल्हेखंडाचे
चेणें ॥ पडतिबोंचशांसिदां ॥ तेंखाणें ॥ तेंफेटभरणें ॥ किं
प्राणत्यागु ॥ ७० ॥ किंवळघतांथाटी ॥ भांगिंनलगतां
कोटि ॥ सूर्यान्चीपाउटी ॥ पावेकेविं ॥ ७१ ॥ म्हणोनिस
मुद्रबाहीं ॥ तरणेंआथिकेंहि ॥ गगनामाजिपाहिं
खालिजतअसे ॥ ७२ ॥ ययालागिंपांगुळाहेवा ॥ नो
यासिंनव्हेपांडवा ॥ तेविंदेहवंताजीवा ॥ अव्यक्तिंग

(9)

ग्रं० ती॥७३॥ऐसाहिजरिधिंवसा॥ बांधोनिपांआका
६ शा॥आवतितरीक्लेशा॥पात्रहोति॥७४॥श्लो॥येय श्री०
तुसर्वाणिकर्माणिमयिसंन्यस्यमत्परः॥अनन्ये १२
नैवयोगेनमांध्यायंतउपासते॥६॥टी०॥अपा
नियेरतहिपार्था॥नेणतिचहेव्यवस्था॥जेभक्ति
पंथा॥वोटंगले॥७५॥के॥पैंद्रीयेंस्कंरखें॥करितिक
र्मेअशेखें॥जियेंवर्णविशेषें॥भागासिआलिं॥७६॥
विधितेंपाळित॥निषेधातेंगाळित॥मजदेउनि ६
जाळित॥कर्मफळें॥७७॥इयापरिपाहीं॥अर्जु

(9A)

नामाङ्गाठाईं॥ सन्यासूनि हीं॥ करीति कर्में॥ ७८॥ भा
ऐकाहि जेंजें सर्व॥ काईक मानसिक भाव॥ तयांसिं
वांचूनि धांव॥ आएिक नाहिं॥ ७९॥ ऐसें जे मत्पर॥
उपासिति निरंतर॥ ध्यान मिसें घर॥ मांझें जालें॥ ८०॥
जेहाचिया आवडीं॥ केलि मज सिंकुळवाडी॥ भो
गमोक्ष बापुडी॥ त्यजिली कुळें॥ ८१॥ ऐसें अन
न्ययोगें॥ विकलें जिवें अंगें॥ तयाचें येकेक सां
गें॥ जें मि चि करीं॥ ८२॥ श्लो०॥ तेषामहं समुद्ध
र्ता मृत्युसंसारसागरात्॥ भवामि न चिरात्पार्थ म

(१०)

य्यावेशितचेतसां ॥ ७ ॥ टी० ॥ किं बहुना धनुर्ध
रा ॥ जो गाये मातेच्या उदरा ॥ तियें मातेचा सो
यरा ॥ कुतां पां ॥ ८३ ॥ ते विंमीलया ॥ जैसे आ
हातितैसया ॥ ते विरक्तानिश्चया ॥ घेतलापारा ॥ ८४ ॥
यह्वितक्रिंभक्ता ॥ संसाराचीचींता ॥ काय
समर्थाचीकांतां ॥ रे न्यालें सुचि ॥ ८५ ॥ तैसेते
मासे ॥ कळत्रे हे जाणिजे ॥ काइसेनिही नल
जे ॥ तयाचेनि ॥ ८६ ॥ जन्ममृत्याचाल्याटिं
सर्वबुतले हे स्रष्टी ॥ ते देखानियां पाटीं ॥ रिघाले

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(10A)

पाये ॥ ८७ ॥ ययाभवसिंधूचेनि माजें ॥ कवणासिभ
य पां नुपजे ॥ येथ झालेनें माझें ॥ बिहि ती लाहान ॥ ८८ ॥ म्ह
णोनि गा पांडवा ॥ मुहूर्त तिच्या मेळावा ॥ करूनि यांसी
या गावां ॥ धावतूनि आले ॥ ८९ ॥ नामाचें सहस्र वरि
न्यावां यिंया अवधारि ॥ सज्जुनि यां संसारिं ॥ तारूं जा
लें ॥ ९० ॥ सेडे जे दरिव लोतें ध्यान कासे लाविले ॥ परि
ग्रहीं घातले ॥ तरी ड्यावरिं ॥ ९१ ॥ प्रेमाचि पेटी ॥ बां
धिलीये काचापोटीं ॥ मग निघाले तरिं ॥ मायुज्या
चा ॥ ९२ ॥ परि भक्तांचा निनावें ॥ चतुष्पादादि आघवे
वैकुंठाचियेराणिवे ॥ योग्य केले ॥ ९३ ॥ म्हणोनि गा

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे

राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)

दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८

Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com